

Συγγραφέας, Βραβείο Ακαδημίας

Media: ΤΑ ΝΕΑ
ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

Page: 1,68-69

Published at: 27-01-2024

Author:

Surface: 2021.17
cm²

Circulation: 24590

Subjects:

Σ. 54-55

**ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ
ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΣ**

*Συγγραφέας,
Βραβείο Ακαδημίας*

ΒΙΒΛΙΟΔΡΟΜΙΟ

4 | συνέντευξη

Δημοσθένης Παπαμάρκος

«Στην Ελλάδα ολόκληρες γενιές αρνούνται να ενηλικιωθούν»

Δέκα χρόνια από την κυκλοφορία του «Γκιακ», της συλλογής διηγημάτων με αντιήρωες Αρβανίτες που πολέμησαν στη Μικρασία και η οποία απέσπασε το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών και το Βραβείο του περιοδικού Αναγνώστης, ο 40άρης πλέον συγγραφέας μιλά στο Βιβλιοδρόμιο για τη σύγχρονη Ελλάδα και για το νέο μυθιστόρημα που ετοιμάζει

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ

Συμπληρώνονται φέτος δέκα χρόνια από την κυκλοφορία του «Γκιακ» (2014 Αντίποδες, 2020 Πατάκης) του Δημοσθένη Παπαμάρκου. Της συλλογής διηγημάτων όπου οι αντιήρωες είναι στρατιώτες που πολέμησαν στα άγρια πεδία των μαχών στη Μικρά Ασία και επιστρέφουν οριστικά αλλάγμενοι στον τόπο τους, στη Λοκρίδα. Αυτή ήταν η αφορμή για τη συζήτησή μας, εν αναμονή του νέου του βιβλίου που θα έχει τη μορφή μυθιστορήματος και διαδραματίζεται στη σημερινή εποχή.

■ Σε ποιο σταυροδρόμι σάς βρίσκουμε σε επίπεδο δημιουργίας;
Αυτή την περίοδο πιάνω να γράφω μια ιδέα που έχω συλλάβει καιρό. Η έρευνα δεν έχει ολοκληρωθεί, είμαι στο αρχικό στάδιο ακόμη. Οργάνωση σημειώσεων περισσότερο και λίγο γράψιμο. Στην εκκίνηση γενικά είμαι αργός. Με ενδιαφέρει πρώτα απ' όλα να κλείσω τις εκκρεμότητες της έρευνας, γιατί αλλιώς αποσυντονίζομαι. Συνήθως μετά σπριντάρω. Αν και τώρα πρόκειται περί μυθιστορήματος, που είναι διαφορετικής σύλληψης από τα διηγήματα. Για παράδειγμα, εκείνα του «Γκιακ» ή της «Μεταποίησης» (Κέδρος, Πατάκης) τα έγραφα σε μια καθισιά.

■ Σας δυσκολεύει η μετάβαση;
Περισσότερο στο κομμάτι της οργάνωσης του χρόνου και στην τακτικότερη ενασχόληση με τη γραφή. Σχεδόν πάντοτε αντλώ το τι θα γράψω μέσα από μια δεξαμενή ζητημάτων που με ενδιαφέρουν. Τα οποία με απασχολούν καθημερινά. Πνευματικά δηλαδή πατάω σε συγκεκριμένους κόσμους. Όλα ξεκινούν από ένα ερώτημα που θέλω να θέσω

ή ακόμη και από μια εικόνα που έχω δει. Μετά αφήνω τα πράγματα να συμβούν, παίρνοντας μια απόσταση. Βέβαια καταστάσεις έρχονται και από το αυνεϊδίπτο. Η γραφή είναι ένας τρόπος να διερευνήσω γιατί μου συμβαίνουν αυτά, γιατί εκείνη η ιδέα προεξέχει τόσο έντονα.

■ Αυτό είναι λογοτεχνία για εσάς, διερεύνηση; Ποια είναι τα διαβάσματά σας;

Μεγάλο ερώτημα αυτό! Είναι και η διερεύνηση, όμως η δική μου απόληξη για το τι είναι λογοτεχνία αλλάζει ανάλογα με την περίοδο στην οποία βρίσκομαι. Κάποιες φορές απαντάται στο να γράψω μια ιστορία που θα ήθελα να διαβάσω και άλλες φορές βρίσκειται στην απόδραση από τη φασαρία γύρω. Μην φανταστείτε ότι διαβάω κάτι το συγκεκριμένο που μπορώ να εντοπίσω, τουλάχιστον στο κομμάτι της λογοτεχνίας, είναι πολλά. Εκτός από την Ιστορία με ενδιαφέρει αρκετά η Βιολογία από την πλευρά της ηθολογίας. Μικρότερος διάβαζα Μάικλ Μούρκοκ, Τζ. Ρ. Τόλκιν και fantasy για παράδειγμα και μετά νεοελληνική λογοτεχνία από τη δεκαετία του '30 έως και εκείνη του '90. Ο Ηλίας Βενέζης που τον διάβαζα μικρός και ο Παύλος Μάτεσις είναι δύο θα έλεγα διαχρονικές επιρροές μου. Εχω και πολλά pulp διαβάσματα, όπως βέβαια ρόλο έχει παίξει και ο κινηματογράφος, οι ταινίες τρόμου περισσότερο. Αλλά και τα βιντεοπαιχνίδια. Πρόλαβα την αφήγηση αξιόσων στα βιντεογίμνα. Παίζοντας, ζούσες και μια εμπειρία διαδραστικής αφήγησης.

Είπε

Εχουμε αρχίσει να ξεχνάμε τι σημαίνει να ανήκεις σε ένα κοινωνικό σύνολο. Από το πώς σέβεται τον συνάνθρωπό σου μέχρι τον συνομιλητή σου ακόμη και όταν διαφωνείτε, βασικό. Για μένα οι κοινωνίες χτίζονται πάνω στο ότι σεβόμαστε πως είμαστε διαφορετικοί και παρ' όλα αυτά πασχίζουμε για μια κοινή συνισταμένη. Ένας κοινός τόπος είναι το ζητούμενο

Όπως βλέπετε, οι πηγές μου είναι πολλές.

■ Πότε κατάλαβες ότι είσαι συγγραφέας;

Ακόμα και τώρα το διαπραγματεύομαι. Νιώθω πως κάτι προσπαθώ να πιάσω και πάντα γλιστρά μέσα από τα χέρια μου. Θα μπορού να πω με σιγουριά σε μερικά χρόνια από τώρα. Νεαρότερος δεν σκεφτόμουν να γράψω κάτι για μένα για πολλούς λόγους. Ο πατέρας μου με ενθάρρυνε. Εγώ ήμουν αρνητικός. Έτσι με... δωροδοκώσε. Μετά βρήκα κάτι από τον εαυτό μου εκεί μέσα.

■ Τι αίσθηση σας έχει αφήσει το «Γκιακ» μετά από τόσα χρόνια. Η επτυχία του πόσο επηρέασε ψυχικά;

Κοιτάξτε, πρώτον με επηρέασε επαγγελματικά. Μου έδωσε την ευκαιρία να κάνω πράγματα που ονειρευόμουν πριν. Ήταν μεγάλη αλλαγή για μένα. Ξαφνικά ότι δεν διαπραγματεύομαι αν σε εμπιστεύεται κάποιος να κάνεις κάτι, σου δίνει μια σιγουριά. Δημιουργικά δεν μπορώ να πω ότι με μπούκωσε με την έννοια πως θα φτιάξω το επόμενο. Καθώς από τους ανθρώπους που γράφουν επειδή πρέπει για κάποιους λόγους να συνεχίσουν να γράφουν. Η διαδικασία της γραφής για μένα είναι επώδυνη. Απολαμβάνω μετά την ολοκλήρωση.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΣ
Γκιακ
Εκδ. Πατάκης 2020, Σελ. 208,
Τιμή: 8,50 ευρώ

«Αν μου δοθούν ευκαιρίες, θα συνεχίσω στο θέατρο»

■ Αναγνωρίζετε τον όρο γενιά;
Μόνο ηλικιακά. Στην εποχή μας ο καθένας τραβάει κι από άλλο δρόμο. Θα καταλάβαινα το «γενιά» αν υπάρξει ένας ικανός αριθμός δημιουργών που με έναν τρόπο συγκινείται και υπηρετεί συνεκτικά μια αφήγηση. Αυτή η αφήγηση δεν θα είναι απαραίτητα ένας από τους «-ισμούς» του παρελθόντος, αλλά ένα βαθύ αίτημα. Πίσω από το «γενιά» υπάρχει μια αγωνία αφενός κατηγοριοποίησης, αφετέρου να εξιδανικευτεί μια κάποια νεότητα. Ομως αυτό δεν συμβαίνει όταν γράφουμε ετερόκλητα πράγματα. Επίσης είναι αντίθετος με τις «θεματικές» στην τέχνη.

■ Το θέατρο και ο κινηματογράφος πώς ήρθαν στη ζωή σας;
Το σινεμά ήταν καμρός από παλιά. Μου δόθηκε η καλύτερη ευκαιρία που μπορούσα να φανταστώ, να δουλέψω με τον Γιάννη Οικονομίδη δηλαδή. Γιατί σέβομαι το έργο του και σαν άνθρωπος είναι από τους λίγους. Ήξερα από την αρχή πως μια ταινία γράφεται τρεις φορές: στο σενάριο, στο γύρισμα και στο μοντάζ. Γνώριζα ότι θα είμαι μόνο στο σενάριο, οι όροι τέθηκαν από την αρχή πολύ καθαρά κι έτσι προχωρήσαμε. Το θέατρο μπήκε από τύχη. Είχα παραχωρήσει τα δικαιώματα για το «Γκιακ» και είπα στον Θανάση Δόβρη που το ανέβασε ότι εγώ δεν θέλω να είμαι στα πόδια σου, είναι μια άλλη τέχνη, και το ίδιο είπα και στη Γεωργία Μαυραγάνη. Ήθελα να νιώσουν το ίδιο ή όσο το δυνατόν ελεύθερο όπως ήμουν εγώ όταν έγραφα το βιβλίο. Δεν έχω ασχοληθεί επισταμένα με τη θεατρική γραφή. Η «Εξημέρωση» είναι ένα

κείμενο μόνο που προοριζόταν για σκηνή. Η δραματολογία είναι κάτι που με εντριγκάρει όμως. Έχει έρευνα από πίσω και περιλαμβάνει τον προβληματισμό και την ανάγκη να εκφραστεί κάτι με συγκεκριμένο τρόπο. Το αρχαίο δράμα και η μετάφρασή του επίσης είναι πρόκληση για εμένα, καθότι το κάθε κείμενο έχει δέκα διακείμενα για παράδειγμα. Είναι σαν να λύνεις έναν γρίφο και παράλληλα να προσπαθήσεις να μεταδώσεις στον κόσμο τα κλειδιά του μύθου. Αν μου δοθούν ευκαιρίες, θα συνεχίσω στο θέατρο.

■ Η περιπέτειά σας στο εξωτερικό πώς πήγε;
Ε, Οξφόρδη ουσιαστικά. Ξεκίνησα το μάστερ εκεί και το διδακτορικό μου, το οποίο δεν ολοκλήρωσα. Στην Οξφόρδη πήγα γιατί είχα σκεφτεί να ακολουθήσω ακαδημαϊκή καριέρα. Στο διδακτορικό διαπίστωσα ότι αυτό το πλαίσιο δεν είναι για μένα. Τα πράγματα που ήθελα να κάνω ήταν μερικούς συμβατά με εκείνα που έπρεπε να κάνω. Και κάποια στιγμή έκανα την τομή. Δεν ήταν εύκολη απόφαση. Γυρίζοντας έπρεπε να βρω δουλειά να βιοποριστώ. Είχα κι ενοχές, είναι η αλήθεια. Αλλά το κίνητρο ήταν αυτό του καθήκοντος από κάποια στιγμή κι έπειτα, όχι της αγάπης.

■ Είκατε δει τον διάλογο για τον επαναπροσδιορισμό των κλασικών σπουδών;
Δεν τον πρόλαβα ακριβώς. Προϋπάρξαν όμως προβλήματα ήδη από το κραχ του 2008, με τη συρρίκνωση των ανθρωπιστικών σπουδών, που περιελάμβανε κλείσιμο τμημάτων, υποχρηματοδότηση κ.λπ. Η συζήτηση για τις

κλασικές σπουδές άναψε στη συνέχεια. Εγώ είμαι της πιο παλιάς σχολής. Θεωρώ ότι η πλήρης αποδόμηση της αξίας των κλασικών σπουδών είναι επιζήμια για τις κοινωνίες μας. Αντιλαμβάνομαι πως χρειάζεται να εκσυγχρονιστεί η διδασκαλία και κυρίως να εξηγηθούν ιστορικά συμβάντα. Για παράδειγμα, μπορούμε να αναρωτηθούμε γιατί έχει σημασία σήμερα να έρθουμε σε επαφή με το αρχαίο δράμα. Δεν το θεωρώ απαραίτητα κακό, ίσα-ίσα έτσι μπορεί να αναδειχθεί εκ νέου η σπουδαιότητα της ενασχόλησης του ανθρώπου με τις ιδέες που υπάρχουν εκεί.

■ Ως λαός φοβόμαστε την κριτική;
Έχω την αίσθηση ότι μας λείπει η αυτοπεποίθηση όσον αφορά το κομμάτι της ταυτότητάς μας. Δηλαδή υπάρχει ένας τρόμος ότι θα υπονομευτεί ανά πάσα ώρα και στιγμή εκείνο που συγκροτεί την ταυτότητά μας, αν κοιτάζουμε με ειλικρίνεια το παρελθόν. Εν τω μεταξύ έχουν επικρατήσει ασηνήματα προβληματικά για το τι σημαίνει να είσαι Έλληνας τελικά. Ας μην ξεχνάμε ότι η συναισθηματικά ελλοπική είχε επικρατήσει για δεκαετίες, κάτι που μας χαρακτηρίζει παραδοσιακά και δεν βλέπουμε καθαρά. Τα τελευταία χρόνια η επιστήμη της Ιστορίας έχει αρχίσει να ανοίγει κεφάλαια της Ιστορίας μας θα έλεγα πιο νηφάλια και κάπως πιο συγκροτημένα. Εγκλωβίζομαστε πολλές φορές σε έναν ταυτοτικό διαχισμό. Η εθνική ταυτότητα δεν μπορεί να καθορίζεται βάσει της καταγωγής του αίματος. Αυτά είναι πράγματα που ευτυχώς έχουν λυθεί και χρειάζεται να το κατανοήσουμε. Η επαφή μας με το άλλο είναι σημαντική.

■ Έχετε σκεφτεί ότι πολλοί περιμένουν ένα «Γκιακ» ακόμη; Μπορεί να είναι ευχή και κατάρα ένα έργο;

Το έχω σκεφτεί ναί. Αλλά χωρίς να θέλω να ακουστεί κωλοπαιδίστικο, είναι ένα θέμα που δεν με ενδιαφέρει καθόλου. Εννοώ όταν έχεις μια μεγάλη επιτυχία, πάντα κάποιος περιμένει κάτι. Αλλά κι αυτό το κάτι για πολλούς δεν είναι σχηματισμένο εντελώς. Άλλοι περιμένουν ένα «Γκιακ» νούμερο 2 και άλλοι να βγάλω κάτι τελειώς διαφορετικό. Σίγουρα πολλοί θα απογοητευτούν. Είμαι έτοιμος για όλες τις αντιδράσεις.

Δεν αισθάνομαι ότι πρέπει να ανταποκριθώ στην αναγνωρισιμότητα. Η ζωή μου καθορίζεται από καθημερινά άγχη, που έχουν να κάνουν με το πώς θα βγει ο μίνας.

■ Με το «Γκιακ» αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τις γλώσσες των παραδοσιακών κοινοτήτων εντός Ελλάδας, ιδιαίτερα από νεότερο κοινό. Μια εξερεύνηση της κρίσης που τι βλέπουμε και αλλού, π.χ. στη μουσική. Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα;

Οποιαδήποτε γλώσσα κι αν χρησιμοποιήσεις με σωστό τρόπο, γίνεται

η συγγραφική γλώσσα σου. Το γραπτό θα πρέπει να υπηρετήσει τον λογοτεχνικό λόγο, αλλιώς γίνεται μια εθνογραφική καταγραφή. Ενα εργαλείο δηλαδή που να εξυπηρετεί τη δραματολογία σου. Θεώρησα τότε πως ο αφηγηματικός κόσμος του «Γκιακ» μπορεί να αποτυπωθεί μόνο μέσα από βλέμμα και τη σκοπιά των χαρακτήρων, οπότε η επιλογή της γλώσσας ήταν φυσική συνέχεια. Η αλήθεια είναι ότι παρατηρώ αυτή την τάση που εντοπίζεται. Αν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί αυτά τα εργαλεία συνειδητά γιατί του είναι απαραίτητα στην ιστορία

που θέλει να πει, καλώς. Αν το κάνει επειδή θεωρεί ότι αυτό πουλάει πια, μιλάμε για κακή μανιέρα. Καλό θα είναι να είσαι ειλικρινής με τη φύση σου, τι αγγίζει πραγματικά εσένα δηλαδή. Κάπως έτσι συμβαίνει και η απόπειρα διάλογου μέσα από τη λογοτεχνία. Βλέπω επίσης την τάση ανάδειξης μιας ιδιαίτερης ταυτότητας σαν ένα νέο αυθεντικό τοπικό προϊόν. Υπάρχουν φορές που μοιάζει με τον εξωτισμό. Μια αντίληψη κέντρου και περιφέρειας, που είναι επί της ουσίας παρωχημένη. Θεωρείται, για παράδειγμα, ότι οι άνθρωποι του κέντρου θέ-

λουν να έρθουν σε επαφή με μια αυθεντική κουλτούρα ή προϊόν και ουσιαστικά όσοι δεν ορίζουμε την ταυτότητα μας με τους δρους του κέντρου μπαίνουμε στη διαδικασία να εξυπηρετήσουμε αυτή την ανάγκη, πλασφρονώντας τους το προϊόν που θέλουν να καταναλώσουν εκείνοι. Το οποίο δεν έχει σχέση με την πραγματική ταυτότητα της περιφέρειας. Παίζουμε με το πθηγογραφικό προϊόν. Είναι σαν να σεβριζουμε καλαμαράκι σε μπέργκερ, κάτι σαν Mc-Σαρακοστή. Αυτό, όπως καταλαβαίνετε, είναι προβληματικό.

«Γιατί “πρέπει” να έχουμε άποψη για όλα εδώ και τώρα;»

■ Η Ιστορία είναι παντού παρούσα και το διαπιστώνουμε και σε πολιτικό επίπεδο. Πυκνή σε ιστορικά γεγονότα η τελευταία δεκαετία, πώς το βλέπετε εσείς;

Έχουμε αμχανία στα γιατί και τα πώς. Για όλα αυτό το πυκνό πολιτικό σκηνικό των πολλών ταχυτήτων έχω κάποιες ιδέες. Άλλες έχουν διαψευστεί, άλλες φαίνεται να ισχύουν, όμως ο χρόνος θα δείξει. Όλη αυτή η αναταραχή βιώνεται άμεσα και από τον βομβαρδισμό της πληροφορίας. Ναί μεν δεν παραιτούμαστε, παραμένουμε ενεργοί πολίτες, παρατηρούμε, όμως δεν χρειάζεται να βιαζόμαστε στο να φτάσουμε σε συμπεράσματα. Αυτό το «πρέπει» να έχουμε άποψη για όλα εδώ και τώρα είναι δείγμα της εποχής. Δεν είμαστε όλοι για όλα. Προβάλλεται εκθαμβωτικό αίτημα

του «πρέπει» να έχεις οπωσδήποτε άποψη. Πρώτον, είναι αδύνατον και δεύτερον δεν είναι ωφέλιμο, καταλήγει σε εξηροπαθείες. Ίσως να ξαναμάθουμε τι σημαίνει κουλτούρα διάλογου. Εξάλλου για να προχωρήσεις μπροστά χρειάζεται οι ιδέες σου να πείσουν. Στην Ελλάδα ολόκληρες γενιές αρνούνται να ενηλικιωθούν. Και τι σημαίνει ενηλικίωση: η συνειδητοποίηση πως το καθετί έχει ένα τίμημα. Ακόμα και τα δικαιώματα κατακτούνται, τίποτα δεν χαρίζεται.

■ Τι σας ανησυχεί περισσότερο σήμερα;
Εκείνο που βλέπω, καλά μπορεί να έχω και στρεβλή εικόνα, δεν ξέρω, είναι η αίσθηση της βαθμιαίας διάλυσης των κοινοτήτων, ως το πώς έτσι. Και δεν το εννοώ απαραίτητα

σε μεγάλη κλίμακα. Αλλά έχουμε αρχίσει να ξεχνάμε τι σημαίνει να ανήκεις σε ένα κοινωνικό σύνολο. Από το πώς σέβεται τον συνάνθρωπό σου μέχρι τον συνομιλητή σου ακόμη και όταν διαφωνείς, βασικό. Για μένα οι κοινωνίες χτίζονται πάνω στο ότι σεβόμαστε πως είμαστε διαφορετικοί και παρ' όλα αυτά πασιζούμε για μια κοινή συνισταμένη. Ενας κοινός τόπος είναι το ζητούμενο. Όταν λέμε ότι λείπει η μεγάλη αφήγηση, μπορεί να ακούγεται κλισιέ, μα είναι αλήθεια. Μια ιδέα που θα συγκινήσει μια κρίσιμη μάζα ανθρώπων προς την κατεύθυνση της προόδου. Αντίθετα, παρατηρώ την επικράτηση ενός ηδονισμού. Μιας περιχαράκωσης δηλαδή. Κατακερματισμός των τάξεων, των κοινωνικών ομάδων, της υποχώρησης της αλληλεγγύης,

και το ζητούμενο είναι να περνάω εγώ καλά ή το να τα κάνω όλα μόνος μου. Αυτό δεν οδηγεί κάπου. Το συζητούσα τις προάλλες με φίλους κι έλεγα αυτοί εδώ που είμαστε, ο καθένας δεν πιστεύει ότι θα τα καταφέρει μόνος του και θα είναι η πολυτιμην εξαίρεση στη μηχανή. Και απάντησαν ναί. Οπότε, μια χαρά τα καταφέρνει ο φιλελευθερισμός. Για να φύγεις από αυτή την κατάσταση πρέπει να ανοιχτείς, να νοιάζεσαι και να μιλήσεις πραγματικά στον διπλανό σου και με τα στραβά σου/του. Η δημοκρατική λειτουργία εξάλλου είναι ένας ατέρμονος διάλογος για να βρούμε τα σημεία σύγκλισης. Από την ελληνική πολιτισμική ιδιαιτερότητα μπορούμε να αντλήσουμε παραδείγματα τρόπων και δράσεων.